



APOSTOLISCHE BRIEF
PATRI CORDE
VAN DE HEILIGE VADER FRANCISCUS
TER GELEGENHEID VAN DE 150e VERJAARDAG
VAN UITROEPEN VAN DE HEILIGE JOZEF
TOT PATROON VAN DE UNIVERSELE KERK

Met het hart van een vader: zo heeft Jozef Jezus liefgehad, die in alle vier de evangeliën "de zoon van Jozef" wordt genoemd.¹

De twee evangelisten die zijn figuur belichten, Mattheüs en Lucas, vertellen weinig, maar genoeg om duidelijk te maken wat voor vader hij was en de zending die de Voorzienigheid hem had toevertrouwd.

Wij weten dat hij een eenvoudige timmerman was (vgl. Mt. 13,55), verloofd met Maria (vgl. Mt. 1,18); Lc. 1,27); een "rechtschapen man" (Mt. 1,19), altijd bereid om de wil van God uit te voeren die in zijn wet is geopenbaard (vgl. Lc. 2,22, 27, 39) en door wel vier dromen (vgl. Mt. 1,20; 2,13, 19, 22). Na een lange en moeizame reis van Nazareth naar Bethlehem zag hij de Messias geboren worden in een stal, omdat er elders "geen plaats voor hen was" (Lc. 2,7). Hij was getuige van de aanbedding van de herders (vgl. Lc. 2,8-20) en de Wijzen (vgl. Mt. 2,1-12), die respectievelijk het volk Israël en de heidense volken vertegenwoordigden.

Hij had de moed om het wettelijk vaderschap van Jezus op zich te nemen, die hij de door de engel geopenbaarde naam gaf: "Gij moet Hem Jezus noemen, want Hij zal zijn volk redden uit hun zonden" (Mt. 1,21). Zoals bekend betekende bij oude volken het geven van een naam aan een persoon of een ding dat het daardoor aan iemand toebehoorde, zoals Adam deed in het verhaal van Genesis (vgl. 2,19-20).

In de Tempel, veertig dagen na de geboorte, droeg Jozef samen met de moeder het Kind aan de Heer op en luisterde met verbazing naar de profetie die Simeon deed over Jezus en Maria (vgl. Lc. 2,22-35). Om Jezus tegen Herodes te beschermen, verbleef hij als vreemdeling in Egypte (vgl. Mt. 2,13-18). Toen hij naar zijn vaderland terugkeerde, leefde hij in het verborgene van het kleine, onbekende dorp Nazareth in Galilea – vanwaar, zo werd gezegd, "geen profeet opstaat" en "nooit iets goeds kan komen" (vgl. Joh. 7,52; 1,46) –, ver van Bethlehem, zijn geboorteplaats, en van Jeruzalem, waar de Tempel stond. Toen zij juist tijdens een pelgrimstocht naar Jeruzalem de twaalfjarige Jezus kwijtraakten, zochten hij en Maria angstig naar Hem en vonden Hem in de

¹ Lc. 4,22; Joh 6,42; vgl. Mt. 13,55; Mk 6,3.

tempel, terwijl hij met de wetgeleerden sprak (vgl. Lc. 2,41-50).

In het onderricht van de pausen neemt, na Maria, de Moeder van God, geen heilige zoveel plaats in als Jozef, haar echtgenoot. De boodschap die vervat ligt in de weinige feiten die door de Evangelieën zijn overgeleverd, zijn door mijn voorgangers verdiept om zijn centrale rol in de heilsgeschiedenis duidelijker naar voren te brengen: de zalige Pius IX heeft hem uitgeroepen tot "patroon van de katholieke Kerk",² de eerwaarde Pius XII stelde hem voor als "patroon van de arbeiders"³ en de heilige Johannes Paulus II als "Hoeder van de Verlosser".⁴ Het volk roept hem aan als "patroon van een goede dood".⁵

Daarom zou ik ter gelegenheid van het feit dat het 150 jaar geleden is dat de zalige Pius IX op 8 december 1870 hem uitriep tot Patroon van de Katholieke Kerk graag willen dat – zoals Jezus zegt – “de mond spreekt waar het hart van overloopt” (vgl. Mt. 12,34) om met u enkele persoonlijke overwegingen te delen over deze buitengewone figuur, die zo dicht staat bij de menselijke omstandigheden van ieder van ons. Dit verlangen is gegroeid tijdens deze maanden van pandemie, waarin we, te midden van de crisis die ons treft, kunnen ervaren dat "ons leven wordt gebouwd en in stand gehouden door gewone mensen – die meestal worden vergeten – die niet verschijnen in de krantenkoppen en tijdschriften of in de schijnwerpers staan van de nieuwste *show*, maar die ongetwijfeld de beslissende gebeurtenissen van onze geschiedenis van vandaag schrijven: artsen, verpleegkundigen, supermarktmedewerkers, schoonmakers, verzorgers, vervoerders, ordehandhavers, vrijwilligers, priesters, religieuzen en vele, vele anderen die hebben begrepen dat niemand zich alleen redt. [...] Al deze mensen oefenen dagelijks geduld en geven hoop, waarbij zij ervoor waken geen paniek te zaaien maar medeverantwoordelijkheid. Hoeveel vaders, moeders, opa's en oma's, onderwijzers laten onze kinderen niet met kleine en dagelijkse gebaren zien hoe ze een crisis het hoofd moeten bieden en doorstaan, door hun gewoonten aan te passen, de ogen omhoog te richten en het gebed te stimuleren. Zoveel mensen bidden, offeren en bemiddelen voor het welzijn van allen.”⁶ Iedereen kan in de heilige Jozef de man vinden die onopgemerkt blijft, de man van de dagelijkse, discrete en verborgen aanwezigheid, een bemiddelaar, een steun en een gids in moeilijke momenten. De heilige Jozef herinnert ons eraan dat allen die schijnbaar verborgen zijn of op de achtergrond staan, een ongeëvenaarde hoofdrol spelen in de heilsgeschiedenis. Aan hen allen een woord van erkenning en dankbaarheid.

1. Een geliefde Vader

De grootheid van de heilige Jozef bestaat hierin, dat hij de echtgenoot van Maria was en de vader van Jezus. Als zodanig "stelde hij zich ten dienste van het hele heilsplan," zoals Johannes Chrysostomus zegt.⁷

De heilige Paulus VI merkt op dat zijn vaderschap concreet tot uitdrukking kwam "doordat hij zijn leven tot een dienst, een offer heeft gemaakt voor het mysterie van de Menswording en voor de verlossende zending die ermee verbonden is; doordat hij het wettelijk gezag dat hem toekwam over de heilige Familie heeft aangewend om zichzelf, zijn leven en zijn werk volledig weg te schenken; doordat hij zijn menselijke roeping tot huiselijke liefde heeft omgezet in een

2 Congregatie van de Riten, *Quemadmodum Deus* (8 december 1870): ASS 6 (1870-71), 194.

3 Vgl. Toespraak tot de ACLI's ter gelegenheid van het feest van de heilige Jozef Arbeider (1 mei 1955): AAS 47 (1955), 406.

4 Apostolische Exhortatie *Redemptoris custos* (15 augustus 1989): AAS 82 (1990), 5-34.

5 Catechismus van de Katholieke Kerk, 1014.

6 Meditatie ten tijde van pandemie (27 maart 2020): L'Osservatore Romano, 29 maart 2020, p. 10.

7 Commentaar op Mattheüs, Homeliën, V, 3: PG 57, 58.

bovenmenselijke offergave van zichzelf, van zijn hart en van al zijn bekwaamheden, in een liefde die ten dienste staat van de Messias die in zijn huis geboren is".⁸

Vanwege deze rol in de heilsgeschiedenis is de heilige Jozef een vader die altijd geliefd is bij het christenvolk, zoals blijkt uit het feit dat talrijke kerken over de hele wereld aan hem zijn gewijd, dat vele religieuze Instituten, Broederschappen en kerkelijke groeperingen door zijn spiritualiteit zijn geïnspireerd en zijn naam dragen, en dat te zijner ere al eeuwenlang verschillende godsdienstige opvoeringen plaatsvinden. Vele mannelijke en vrouwelijke heiligen waren hem hartstochtelijk toegewijd, onder wie Teresa van Avila, die haar toevlucht nam tot hem als haar pleitbezorger en voorspreker, veel vertrouwen in hem stelde en alle genaden ontving die zij van hem vroeg; bemoedigd door haar eigen ervaring, haalde deze heilige anderen over om zich hem toe te wijden.⁹

In ieder gebedenboek vindt men wel een gebed tot de heilige Jozef. Elke woensdag en vooral gedurende de hele maand maart, die traditioneel aan hem is toegewijd, worden bijzondere aanroepingen tot hem gericht.¹⁰

Het vertrouwen van het volk in de heilige Jozef wordt samengevat in de uitdrukking "Ite ad Ioseph" (Ga naar Jozef), die verwijst naar de tijd van de hongersnood in Egypte, toen het volk de Farao om brood vroeg en deze antwoordde: "Ga maar naar Jozef; doe wat hij u zeggen zal" (Gen. 41, 55). Dit was Jozef, de zoon van Jakob, die uit afgunst door zijn broers werd verkocht (vgl. Gen. 37, 11-28) en die – volgens het bijbelse verhaal – later onderkoning van Egypte werd (vgl. Gen. 41, 41-44).

Als afstammeling van David (vgl. Mt. 1, 16-20), uit wiens wortel Jezus zou ontspruiten volgens de belofte die de profeet Nathan aan David had gedaan (vgl. 2 Sam. 7), en als echtgenoot van Maria van Nazareth, is de heilige Jozef het scharnier dat het Oude en het Nieuwe Testament met elkaar verbindt.

2. Een vader in tederheid

Jozef zag Jezus van dag tot dag groeien "in wijsheid en welgevalligheid bij God en de mensen" (Lc. 2,52). Zoals de Heer met Israël deed, zo "leerde Hij hem lopen, terwijl Hij Hem bij de hand hield: hij was voor Hem als de vader die een kind optilt en tegen zijn wang drukt, zich over hem buigt om te eten te geven" (vgl. Hos. 11,3-4).

Jezus zag de tederheid van God in Jozef: "Zozeer als een vader zijn kinderen liefheeft, zozeer heeft de Heer zijn dienaren lief" (Ps. 103:13).

Jozef moet zeker in de synagoge, tijdens het bidden van de Psalmen, hebben horen weerklinken

8 Homilie (19 maart 1966): *Insegnamenti di Paolo VI*, IV (1966), 110.

9 Vgl. Het boek van mijn leven, 6,6-8.

10 Meer dan veertig jaar lang heb ik elke dag, na de Laudan, een gebed tot de H. Jozef gebeden, uit een Frans devotieboek, uit de 19e eeuw, van de Congregatie van de Religieuzen van Jezus en Maria, waarin devotie, vertrouwen en een zekere uitdaging aan de heilige Jozef tot uitdrukking komen: "Glorierijke aartsvader Sint Jozef, wiens macht onmogelijke dingen mogelijk weet te maken, kom mij te hulp in deze ogenblikken van angst en moeilijkheden. Neem de zo ernstige en moeilijke situaties die ik u toevertrouw onder uw hoede, opdat zij een gelukkige oplossing mogen krijgen. Mijn geliefde Vader, al mijn vertrouwen is op U gesteld. Laat het niet gezegd worden dat ik U tevergeefs heb aangeroepen, en aangezien Gij alles kunt met Jezus en Maria, toon mij dat uw goedheid even groot is als uw macht. Amen."

dat de God van Israël een God van tederheid is,¹¹ die goed is voor allen en dat "de Heer bezorgd is voor iedere mens" (Ps. 145:9).

De heilsgeschiedenis wordt vervuld "in hoop tegen alle hoop in" (Rom. 4,18) door onze zwakheden. Maar al te vaak denken wij dat God alleen vertrouwt op het goede en succesvolle deel van ons, terwijl in feite het meeste van zijn plannen wordt vervuld door en ondanks onze zwakheid. Daarom zegt Paulus: "Ook is er – want anders zouden de buitengewone openbaringen mij verwaand kunnen maken – een doren in mijn vlees gestoken, als een bode van de satan die mij moet afranselen. Tot driemaal toe heb ik de Heer aangeroepen dat Hij van mij zou weggaan. Maar Hij antwoordde mij: 'Je hebt genoeg aan mijn genade'. Kracht wordt juist in zwakheid volkomen". (2 Kor. 12:7-9).

Als dit het perspectief is van de heilseconomie, moeten we leren om onze zwakheid met diepe tederheid te aanvaarden.¹²

De Boze doet ons veroordelend naar onze broosheid kijken, maar de Geest brengt die met tederheid aan het licht. Tederheid is de beste manier om aan te raken wat kwetsbaar in ons is. Het wijzen met de vinger en het oordeel dat wij over anderen vellen, zijn vaak een teken van ons onvermogen om onze eigen zwakheid, onze eigen broosheid, in onszelf te aanvaarden. Alleen tederheid zal ons redden van het werk van de Aanklager (vgl. Openb. 12, 10). Om deze reden is het belangrijk om Gods barmhartigheid te ontmoeten, vooral in het sacrament van de verzoening, waardoor we een ervaring opdoen van waarheid en tederheid. Paradoxaal genoeg kan zelfs de Boze ons de waarheid zeggen, maar als hij dat doet, is het om ons te veroordelen. Wij weten echter dat de Waarheid die van God komt, ons niet veroordeelt, maar ons welkom heet, ons omarmt, ons ondersteunt, ons vergeeft. De Waarheid stelt zich altijd aan ons voor als de barmhartige Vader van de gelijkenis (vgl. Lc. 15,11-32): hij komt naar ons toe, herstelt onze waardigheid, brengt ons weer op de been, viert feest voor ons, op grond van het feit dat "deze zoon van mij dood was en weer levend is geworden, hij was verloren en is weer gevonden" (v. 24).

De wil van God, zijn geschiedenis, zijn plan loopt zelfs doorheen de angst van Jozef. Jozef leert ons dus dat geloof in God ook inhoudt te geloven dat Hij zelfs doorheen onze angsten, onze broosheid en onze zwakheid kan werken. En hij leert ons dat, wij te midden van de stormen van het leven niet bang moeten zijn om het roer van onze boot aan God over te laten. Soms willen wij alles controleren, maar Hij heeft altijd een grotere visie.

11 Vgl. Dt. 4:31; Ps. 69:17; 78:38; 86:5; 111:4; 116:5; Jer. 31:20.

12 Vgl. *Evangelii gaudium* (24 november 2013), 88; 288; AAS 105 (2013), 1057; 1136-1137.

3. Een vader in gehoorzaamheid

Vergelijkbaar met wat God met Maria deed toen Hij Zijn verlossingsplan aan haar openbaarde, zo openbaarde Hij ook aan Jozef zijn plannen, en wel door middel van dromen, die in de Bijbel, evenals bij alle oude volkeren, werden beschouwd als een van de middelen waarmee God zijn wil openbaart.¹³

Jozef is heel bedroefd over Maria's onbegrijpelijke zwangerschap: hij wil niet "haar in opspraak brengen",¹⁴ maar besluit "in stilte van haar te scheiden" (Mt. 1,19). In de eerste droom helpt de engel hem bij het oplossen van zijn ernstige dilemma: "Wees niet bevreesd Maria, uw vrouw, tot u te nemen: het kind in haar schoot is van de heilige Geest. Zij zal een zoon ter wereld brengen, die gij Jezus moet noemen, want Hij zal zijn volk redden uit hun zonden" (Mt. 1, 20-21). Zijn antwoord was onmiddellijk: "Ontwaakt uit de slaap, deed Jozef zoals de engel hem bevolen had" (Mt. 1,24). Door gehoorzaamheid overwon hij zijn drama en redde Maria.

In de tweede droom beveelt de engel Jozef: "Sta op, neem het Kind en zijn moeder, vlucht naar Egypte en blijf daar tot ik u waarschuw, want Herodes komt het Kind zoeken om het te doden" (Mt. 2:13). Jozef aarzelde niet om te gehoorzamen, zonder zich af te vragen welke moeilijkheden hij zou ondervinden: "Hij stond op en week in de nacht met het Kind en zijn moeder naar Egypte uit. Daar bleef hij tot aan de dood van Herodes" (Mt. 2, 14-15).

In Egypte wachtte Jozef met vertrouwen en geduld op de beloofde boodschap van de engel om terug te keren naar zijn land. Toen de goddelijke boodschapper hem in een derde droom meedeelde dat degenen die het kind wilden doden, dood waren, en hem beval op te staan, het kind en zijn moeder mee te nemen en naar het land Israël terug te keren (vgl. Mt. 2, 19-20), gehoorzaamde hij opnieuw zonder te aarzelen: "Hij stond op, nam het Kind en zijn moeder en ging naar het land Israël" (Mt. 2, 21).

Maar op de terugreis, "toen hij hoorde dat Archelaüs in plaats van zijn vader Herodes over Juda heerste, vreesde hij daarheen te gaan; van Godswege in een droom gewaarschuwd, begaf hij zich daarom naar het gebied van Galilea. Hier aangekomen vestigde hij zich in een stad, Nazareth geheten" (Mt. 2,22-23).

De evangelist Lucas, van zijn kant, verhaalt dat Jozef de lange en ongemakkelijke reis van Nazareth naar Bethlehem ondernam, in overeenstemming met de wet van keizer Caesar Augustus betreffende de volkstelling, om in zijn stad van herkomst te worden geregistreerd. En het was juist in die omstandigheden dat Jezus werd geboren (vgl. 2:1-7), en werd ingeschreven in het bevolkingsregister van het Rijk, net als alle andere kinderen.

Met name de heilige Lucas merkt zorgvuldig op dat de ouders van Jezus zich hielden aan alle voorschriften van de wet: de ritens van Jezus' besnijdenis, van Maria's reiniging na de bevalling, van het opdragen aan God van de eerstgeboren zoon (vgl. 2:21-24).¹⁵

In elke omstandigheid van zijn leven wist Jozef zijn "fiat" uit te spreken, zoals Maria bij de Aankondiging en Jezus in Gethsemane.

Jozef, in zijn rol als hoofd van het gezin, leerde Jezus onderdanig te zijn aan zijn ouders (vgl. Lc.

13 Vgl. Gen. 20,3; 28,12; 31,11,24; 40,8; 41,1-32; Num. 12,6; 1 Sam. 3,3-10; Dan 2,4; Job 33,15.

14 In deze gevallen was ook steniging voorzien (vgl. Deut. 22:20-21).

15 Vgl. Lev 12,1-8; Ex. 13,2.

2:51), overeenkomstig Gods gebod (vgl. Ex. 20:12).

In de verborgenheid van Nazareth, in de school van Jozef, leerde Jezus de wil van de Vader te doen. Dit zal zijn dagelijkse spijs worden (vgl. Joh. 4, 34). Zelfs op het moeilijkste moment van zijn leven, dat hij in Gethsemane doormaakte, gaf hij er de voorkeur aan de wil van de Vader en niet zijn eigen wil te doen,¹⁶ en werd Hij "gehoorzaam tot de dood [...] aan een kruis" (Fil. 2,8). Om deze reden concludeert de schrijver van de brief aan de Hebreeënen dat Jezus "in de school van het lijden gehoorzaamheid heeft geleerd" (5,8).

Uit al deze gebeurtenissen blijkt dat Jozef "door God geroepen was om rechtstreeks de persoon en zending van Jezus te dienen door de uitoefening van zijn vaderschap: zo werkt hij in de volheid van de tijd mee aan het grote mysterie van de verlossing en is hij waarlijk een dienaar van het heil".¹⁷

4. Een vader die aanvaardt

Jozef neemt Maria bij zich zonder vooraf voorwaarden te stellen. Hij vertrouwt op de woorden van de Engel. "De edelmoedigheid van zijn hart brengt hem ertoe om wat hij door de wet heeft geleerd ondergeschikt te maken aan de liefde; en vandaag de dag, in deze wereld waarin psychologisch, verbaal en fysiek geweld tegen vrouwen evident is, presenteert Jozef zich als een respectvolle, fijngevoelige man die, hoewel hij niet over alle informatie beschikt, kiest hij voor de goede naam, de waardigheid en het leven van Maria. En in zijn twijfel over hoe het beste te handelen, hielp God hem kiezen door zijn oordeel te verlichten."¹⁸

Vele malen in ons leven hebben gebeurtenissen plaats waarvan wij de betekenis niet begrijpen. Onze eerste reactie is er vaak een van teleurstelling en opstandigheid. Jozef laat zijn redeneringen varen om plaats te maken voor wat er gebeurt en, hoe raadselachtig het in zijn ogen ook mag lijken, hij aanvaardt het, neemt er de verantwoordelijkheid voor en verzoent zich met zijn eigen geschiedenis. Als wij ons niet verzoenen met onze geschiedenis, zullen wij zelfs niet in staat zijn de volgende stap te zetten, omdat wij altijd gegijzeld zullen blijven door onze verwachtingen en de daaruit voortvloeiende teleurstellingen.

Het geestelijk leven dat Jozef ons toont is niet een weg die verklaringen geeft, maar een weg die aanvaardt. Het is slechts vanuit deze aanvaarding, vanuit deze verzoening, dat men ook een groter verhaal, een diepere betekenis kan aanvoelen. Zij schijnen een echo te zijn van de vurige woorden van Job, die op de aansporing van zijn vrouw om in opstand te komen tegen al het kwaad dat hem overkomt, antwoordt: "Het goede nemen we wel aan van God, waarom dan het kwade niet?" (Job 2:10).

Jozef is geen passief berustend man. Hij is een moedige en sterke hoofdrolspeler. Het aanvaarden is een manier waarop in ons leven zichtbaar wordt de gave van standvastigheid die de Heilige Geest ons schenkt. Alleen de Heer kan ons de kracht geven om het leven te verwelkomen zoals het is, om zelfs ruimte te maken voor dat tegenstrijdige, onverwachte, teleurstellende deel van het bestaan.

Jezus' komst onder ons is een geschenk van de Vader, opdat ieder mens verzoend kan worden

¹⁶ Vgl. Mt. 26,39; Mc. 14,36; Lc. 22,42.

¹⁷ H. Johannes Paulus II, Apostolische Exhortatie. *Redemptoris Custos* (15 augustus 1989), 8: AAS 82 (1990), 14.

¹⁸ Homilie tijdens de Heilige Mis met Zaligverklaringen, Villavicencio-Colombia (8 september 2017): AAS 109 (2017), 1061.

met het vlees van zijn eigen geschiedenis, ook al begrijpt hij dat niet helemaal.

Zoals God tot onze heilige zei: "Jozef, zoon van David, wees niet bevreesd" (Mt. 1, 20), zo lijkt Hij het ook voor ons te herhalen: "Weest niet bang!". Wij moeten de woede en teleurstelling afleggen en plaats maken, zonder enige wereldse berusting maar met hoopvolle vastberadenheid, voor datgene wat wij niet gekozen hebben en dat toch bestaat. Door het leven op deze manier te aanvaarden geeft ons toegang tot een verborgen betekenis. Het leven van ieder van ons kan op wonderbaarlijke wijze opnieuw beginnen, als wij de moed vinden om het te leven volgens wat het Evangelie ons voorhoudt. En het doet er niet toe dat alles nu een verkeerde wending lijkt te hebben genomen en dat sommige dingen nu onomkeerbaar zijn. God kan bloemen doen ontspruiten tussen de rotsen. Zelfs als ons hart ons iets verwijt, Hij "is groter dan ons hart en weet Hij alles" (1 Joh. 3,20).

Opnieuw komt het christelijk realisme terug, dat niets wat bestaat, verwerpt. Realiteit, in haar mysterieuze onherleidbaarheid en complexiteit, is de draagster van de zin van het bestaan met zijn licht- en schaduwzijden. Daarom zegt de apostel Paulus: "Wij weten dat God in alles het heil bevordert van die hem liefhebben" (Rom. 8,28). En de heilige Augustinus voegt daaraan toe: "zelfs in wat kwaad genoemd wordt (etiam illud quod malum dicitur)".¹⁹ In dit totaalperspectief geeft het geloof betekenis aan elke blijde of droevige gebeurtenis.

Het zij dus verre van ons om te denken dat geloven betekent dat we gemakkelijke, troostende oplossingen vinden. Het geloof dat Christus ons heeft geleerd, is het geloof dat wij zien in de heilige Jozef, die geen sluiptwegen zoekt, maar "met open vizier" onder ogen ziet wat hem overkomt en er persoonlijk de verantwoordelijkheid voor neemt.

Het aanvaarden van Jozef nodigt ons uit anderen te verwelkomen, zonder uitsluiting, precies zoals zij zijn, met een voorkeur voor de zwakken, omdat God uitkiest wat zwak is (vgl. 1 Kor. 1,27), "voor wezen een vader, voor weduwen een steun" (Ps. 68:6) is en gebiedt om de vreemdeling lief te hebben.²⁰ Ik stel me voor dat Jezus van de houding van Jozef is uitgegaan voor de parabel van de verloren zoon en de barmhartige vader (vgl. Lc. 15,11-32).

5. Een vader met creatieve moed

Als de eerste fase van elke waarachtige, innerlijke genezing bestaat in het aanvaarden van de eigen geschiedenis, d.w.z. ruimte in onszelf maken, zelfs voor wat wij in ons leven niet hebben gekozen, dan moeten wij daar nog een belangrijk kenmerk aan toevoegen: creatieve moed. Het komt vooral naar boven wanneer we moeilijkheden ondervinden. Bij een moeilijkheid kunnen we ermee ophouden en het veld ruimen, of we kunnen proberen iets te doen. Soms zijn het juist de moeilijkheden die in ieder van ons mogelijkheden naar boven brengen waarvan we niet eens dachten dat we ze hadden.

Bij het lezen van de "kindheidsevangelies" vragen wij ons dikwijls af waarom God niet op een directe en duidelijke manier heeft ingegrepen. Maar God grijpt in door middel van gebeurtenissen en personen. Jozef is de man door wie God zorgt voor het begin van de geschiedenis van de verlossing. Hij is het ware "wonder" waarmee God het Kind en zijn moeder redt. De hemel komt tussenbeide, vertrouwend op de creatieve moed van deze man, die, wanneer hij in Bethlehem

¹⁹ Enchiridion de fide, spe et caritate, 3.11: PL 40, 236.

²⁰ Cfr Dt 10,19; Es 22,20-22; Lc. 10,29-37.

aankomt en geen woning vindt waar Maria kan bevallen, een stal inricht en opruimt, opdat het zoveel mogelijk een gastvrije plaats wordt voor de Zoon van God die in de wereld komt (vgl. Lc. 2, 6-7). Geconfronteerd met het dreigende gevaar van Herodes, die het Kind wil doden, wordt Jozef opnieuw in een droom gealarmeerd om het Kind te beschermen, en midden in de nacht regelt hij de vlucht naar Egypte (vgl. Mt. 2,13-14).

Bij oppervlakkige lezing van deze verhalen krijgt men altijd de indruk dat de wereld is overgeleverd aan de genade van de sterken en machtigen, maar de "Blijde Boodschap" van het Evangelie is dat het laat zien hoe, ondanks de arrogantie en het geweld van de aardse heersers, God altijd een manier vindt om zijn heilsplan te verwezenlijken. Ook ons leven lijkt soms overgeleverd aan sterke machten, maar het Evangelie zegt ons dat God altijd dat wat telt weet te redden, op voorwaarde dat wij dezelfde creatieve moed aan de dag leggen als de timmerman van Nazareth, die een probleem in een kans weet te veranderen door altijd het vertrouwen op de Voorzienigheid voorop te stellen.

Als God ons soms niet lijkt te helpen, betekent dit niet dat Hij ons in de steek heeft gelaten, maar dat Hij op ons vertrouwt, op wat wij kunnen plannen, uitvinden, verzinnen.

Dit is dezelfde creatieve moed die de vrienden van de verlamde aan de dag legden toen zij hem langs het dak naar beneden lieten zakken om hem bij Jezus te brengen (vgl. Lc. 5,17-26). De moeilijkheid hield de stoutmoedigheid en de vasthoudendheid van die vrienden niet tegen. Zij waren ervan overtuigd dat Jezus de zieke kon genezen en "omdat ze vanwege de menigte geen weg vonden waarlangs ze hem konden binnenbrengen, gingen ze het dak op en lieten hem met bed en al door een opening in het tegeldak midden tussen het volk zakken, voor de voeten van Jezus. Toen Jezus hun geloof zag, zei Hij: 'Vriend, uw zonden zijn u vergeven' " (vv. 19-20). Jezus erkent het creatieve geloof waarmee die mannen hun zieke vriend bij Hem proberen te brengen.

Het Evangelie geeft geen informatie over de tijd dat Maria en Jozef en het Kind in Egypte bleven. Maar ze zullen wel hebben moeten eten, een huis en werk hebben moeten vinden. Er is niet veel verbeeldingskracht voor nodig om de stilte van het Evangelie hierover op te vullen. De Heilige Familie had te kampen met concrete problemen, zoals alle andere gezinnen, zoals veel van onze migrantenbroeders en -zusters die ook vandaag nog hun leven riskeren, gedwongen door rampspoed en honger. In die zin geloof ik dat Sint Jozef inderdaad een bijzondere patroon is voor allen die hun land moeten verlaten vanwege oorlogen, haat, vervolging en ellende.

Aan het eind van elk verhaal waarin Jozef de hoofdpersoon is, merkt het Evangelie op dat hij opstaat, het Kind en zijn Moeder met zich meeneemt, en doet wat God hem heeft opgedragen (vgl. Mt. 1,24; 2,14.21). Jezus en Maria zijn Moeder zijn inderdaad de kostbaarste schatten van ons geloof.²¹

In het heilsplan kan men de Zoon niet scheiden van de Moeder, van haar die "op de pelgrimstocht van het geloof is voortgegaan en de vereniging met haar Zoon standvastig heeft volgehouden tot onder het kruis".²²

Wij moeten ons steeds afvragen of wij Jezus en Maria, die op mysterieuze wijze aan onze verantwoordelijkheid, onze zorg en onze hoede zijn toevertrouwd, wel met al onze kracht

21 Cf. Congregatie van de Riten, *Quemadmodum Deus* (8 december 1870): ASS 6 (1870-71), 193; Pii IX, *Incllytum Patriarcham* (7 juli 1871): l.c., 324-327.

22 Oecumenische Concilie Vaticanum II, Dogmatische Constitutie *Lumen Gentium*, 58.

beschermen. De Zoon van de Almachtige komt in de wereld in een conditie van grote zwakheid. Hij maakt zich afhankelijk van Jozef om verdedigd, beschermd, verzorgd en opgevoed te worden. God vertrouwt deze man, zoals Maria dat doet, die in Jozef degene vindt die niet alleen haar leven wil redden, maar die ook altijd voor haar en het Kind zal zorgen. In die zin kan het niet anders dan dat de heilige Jozef de Behoeder van de Kerk is, want de Kerk is de uitbreiding van het Lichaam van Christus in de geschiedenis, en tegelijk is in het moederschap van de Kerk het moederschap van Maria verzinnebeeld.²³ Jozef, die de Kerk blijft beschermen, blijft het Kind en zijn moeder beschermen, en ook wij, die de Kerk liefhebben, blijven het Kind en zijn moeder liefhebben.

Dit Kind is Hij die zal zeggen: "Al wat gij gedaan hebt voor een dezer geringsten van mijn broeders hebt gij voor mij gedaan" (Mt. 25,40). Zo is elke behoeftige, elke arme, elke lijdende, elke stervende, elke vreemdeling, elke gevangene, elke zieke "het Kind" dat Jozef blijft behoeden. Daarom wordt de heilige Jozef aangeropen als beschermer van de armen, de behoeftigen, de ballingen, de bedroefden, de armen, de stervenden. En daarom kan de Kerk niet nalaten bovenal de minsten lief te hebben, omdat Jezus aan hen een voorkeur heeft gegeven, zich met hen heeft geïdentificeerd. Van Jozef moeten wij dezelfde zorg en verantwoordelijkheid leren: het Kind en zijn moeder liefhebben; de Sacramenten en de naastenliefde beminnen; de Kerk en de armen liefhebben. Elk van deze werkelijkheden is altijd het Kind en zijn moeder.

6. Een werkende vader

Een aspect dat St. Jozef kenmerkt en dat sinds de tijd van de eerste sociale encycliek, *Rerum novarum* van Leo XIII, naar voren is gebracht, is zijn relatie tot de arbeid. De heilige Jozef was een timmerman die eerlijk werkte om het levensonderhoud van zijn gezin te waarborgen. Van hem leerde Jezus de waarde, de waardigheid en de vreugde kennen van wat het betekent om het brood te eten dat de vrucht is van eigen arbeid.

In onze tijd, waarin werk opnieuw een dringende sociale kwestie lijkt te zijn geworden en de werkloosheid soms schokkende hoogten bereikt, zelfs in die landen waar al tientallen jaren een zekere welvaart heerst, is het noodzakelijk om met hernieuwd bewustzijn de betekenis te begrijpen van het werk dat waardigheid geeft en waarvan onze heilige een voorbeeldige beschermheer is.

Arbeid wordt een deelname aan het heilswerk zelf, een gelegenheid om de komst van het Rijk te bespoedigen, om het eigen mogelijkheden en kwaliteiten te ontwikkelen, door ze ten dienste te stellen van de maatschappij en van de gemeenschap; werk wordt een gelegenheid tot ontplooiing, niet alleen voor zichzelf, maar vooral voor die oorspronkelijke kern van de maatschappij, die het gezin is. Een gezin zonder werk staat meer bloot aan moeilijkheden, spanningen, breuken en zelfs aan de wanhopige en tot wanhoop drijvende verleiding om uit elkaar te gaan. Hoe zouden wij over menselijke waardigheid kunnen spreken zonder ernaar te streven dat allen en iedereen de mogelijkheid heeft op een waardige manier in zijn levensonderhoud te voorzien?

Wie werkt, wat zijn taak ook is, werkt samen met God zelf, wordt een beetje een schepper van de wereld rondom ons. De crisis van onze tijd, die een economische, sociale, culturele en geestelijke crisis is, kan voor iedereen een oproep zijn om de waarde, het belang en de noodzaak van werk te herontdekken en zo een nieuw "normaal" tot stand te brengen waarin niemand wordt uitgesloten. Het werk van de heilige Jozef herinnert ons eraan dat God zelf, mens worden, het niet beneden zich achtte om te werken. Het verlies van het werk dat zoveel broeders en zusters treft, en dat de laatste tijd is toegenomen vanwege de Covid-19 pandemie, moet een oproep zijn om onze prioriteiten te herzien. Wij smeken de H. Jozef de Arbeider dat wij manieren mogen vinden om ons

23 Cf. Catechismus van de Katholieke Kerk, 963-970.

in te zetten om te zeggen: geen enkele jongere, geen enkel mens, geen enkel gezin zonder werk!

7. Een vader in de schaduw

De Poolse schrijver Jan Dobraczyński, heeft in zijn boek *De schaduw van de vader*,²⁴ in de vorm van een roman het leven van de heilige Jozef verteld. Met het suggestieve beeld van de schaduw definieert hij de figuur van Jozef, die in relatie tot Jezus de schaduw op aarde is van de hemelse Vader: hij waakt over hem, beschermt hem, wijkt nooit van zijn zijde om zijn voetstappen te volgen. Laten we denken aan wat Mozes Israël voorhield: "In de woestijn hebt gij ervaren hoe de HEER uw God u gedragen heeft zoals iemand zijn zoon draagt, heel de lange tocht" (Dt 1,31). Zo oefende Jozef zijn hele leven het vaderschap uit.²⁵

Je bent niet als vader geboren, je wordt het. En je wordt het niet alleen omdat je een kind op de wereld zet, maar omdat je er verantwoordelijk voor zorgt. Telkens wanneer iemand de verantwoordelijkheid op zich neemt voor het leven van een ander, oefent hij in zekere zin het vaderschap jegens hem uit.

In de maatschappij van onze tijd lijken kinderen vaak vaderloos te zijn. Ook de Kerk van vandaag heeft vaders nodig. De vermaning van de heilige Paulus aan de Korinthiërs is altijd actueel: "Al hadt gij in Christus duizend opvoeders, gij hebt maar één vader" (1 Kor. 4,15); en iedere priester of bisschop moet net als de apostel kunnen toevoegen: "Ik ben het, die u door het Evangelie in Christus Jezus heb verwekt" (ibid.). En tot de Galaten zegt hij: "Ach kinderen, ik moet opnieuw weëen om u doorstaan, totdat ge de gestalte van Christus hebt aangenomen" (4,19).

Vader zijn betekent het kind laten kennismaken met de ervaring van het leven, met de werkelijkheid. Niet om hem tegen te houden, niet om hem op te sluiten, niet om hem te bezitten, maar om hem in staat te stellen keuzes te maken, vrij te zijn, te vertrekken. Misschien daarom heeft de traditie Jozef naast de titel van vader ook de titel van "zeer kuis" gegeven. Het is niet een louter affectieve aanduiding, maar de synthese van een houding die het tegendeel uitdrukt van bezit. Kuisheid is vrij zijn van bezit op alle gebieden van het leven. Alleen als een liefde kuis is, is het echte liefde. Een liefde die wil bezitten, wordt uiteindelijk altijd gevaarlijk, houdt ons gevangen, verstikt ons, maakt ons ongelukkig. God zelf heeft de mens met kuise liefde liefgehad, en laat hem zelfs vrij om fouten te maken en tegen Hem in te gaan. De logica van de liefde is altijd een logica van vrijheid, en Jozef wist hoe hij op een buitengewoon vrije manier moest liefhebben. Hij heeft zichzelf nooit in het middelpunt geplaatst. Hij wist hoe zich te decentreren, om Maria en Jezus in het centrum van zijn leven te plaatsen.

Het geluk van Jozef ligt niet in de logica van zelfopoffering, maar in die van zelfgave. Men bespeurt nooit frustratie bij deze man, maar alleen vertrouwen. In zijn aanhoudend zwijgen overweegt hij geen klachten, maar altijd concrete gebaren van vertrouwen. De wereld heeft vaders nodig, zij wijst heren af, d.w.z. zij wijst hen af die het bezit van de ander willen gebruiken om hun eigen leegte te vullen; zij wijst hen af die gezag verwarren met autoritair zijn, dienstbaarheid met slaafsheid, confrontatie met onderdrukking, liefdadigheid met afhankelijkheid, kracht met vernietiging. Elke ware roeping wordt geboren uit de gave van zichzelf, die de rijping is van eenvoudige opoffering. Ook in het priesterschap en in het godgewijde leven wordt dit soort rijpheid verlangd. Overal waar een roeping, of dat nu is tot het huwelijk, of celibaat of maagdelijkheid, niet de rijpheid bereikt van de gave van zichzelf door alleen te blijven steken bij de logica van het offer, daar dreigt zij, in plaats van een teken te worden van de schoonheid en vreugde van de liefde, een

24 Oorspronkelijke uitgave: Cień Ojca, Warszawa 1977.

25 Cf. Johannes Paulus II, Apostolische Exhortatie. *Redemptoris custos*, 7-8: AAS 82 (1990), 12-16

uitdrukking te worden van ongeluk, droefheid en frustratie.

Het vaderschap dat afziet van de verleiding om het leven van de kinderen te leven, opent altijd ruimte voor het ongekende. Elk kind brengt altijd een mysterie met zich mee, iets ongekennds dat alleen onthuld kan worden met de hulp van een vader die zijn vrijheid respecteert. Een vader is zich ervan bewust dat hij zijn eigen opvoedend handelen voltooit en zijn vaderschap pas ten volle beleeft, wanneer hij zichzelf "nutteloos" heeft gemaakt, wanneer hij ziet dat zijn kind autonoom wordt en zelfstandig de paden van het leven bewandelt, wanneer hij zich plaatst in de situatie van Jozef, die altijd heeft geweten dat het Kind niet van hem was, maar gewoon aan zijn zorgen was toevertrouwd. Dat is eigenlijk wat Jezus bedoelt als hij zegt: "Noemt niemand van u op aarde vader; gij hebt maar één vader, de hemelse" (Mt. 23,9).

Wanneer wij ons in de situatie bevinden dat wij het vaderschap uitoefenen, moeten wij altijd bedenken dat het nooit een uitoefenen van bezit is, maar een "teken" dat verwijst naar een hoger vaderschap. In zekere zin zijn wij allen altijd in de situatie van Jozef: een schaduw van de ene hemelse Vader, die "de zon laat opgaan over de slechten en goeden, en het doet regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen" (Mt. 5,45); en een schaduw die de Zoon volgt.

* * *

"Sta op, neem het kind en zijn moeder" (Mt. 2,13), zegt God tegen de heilige Jozef.

Het doel van deze apostolische brief is om de liefde voor deze grote heilige te doen toenemen, om bewogen te worden zijn voorspraak af te smeken en om zijn deugden en gedrevenheid na te volgen.

De specifieke zending van de heiligen is niet alleen om wonderen en genaden te verlenen, maar om voor ons te bemiddelen bij God, zoals Abraham²⁶ en Mozes,²⁷ zoals Jezus, "de ene bemiddelaar" (1 Tim. 2,5), die bij God de Vader onze "voorspreker" is (1 Joh. 2,1), "die altijd leeft om voor [ons] ten beste te spreken" (Heb. 7,25; vgl. Rom. 8,34).

De heiligen helpen alle gelovigen "de heiligheid en de volmaaktheid van hun eigen staat na te streven."²⁸ Hun leven is een concreet bewijs dat het mogelijk is het Evangelie te leven.

Jezus zei: "Leert van mij: Ik ben zachtmoedig en nederig van Hart" (Mt. 11,29), en zij zijn op hun beurt voorbeelden van leven om na te volgen. Paulus heeft uitdrukkelijk vermaand: "Weest mijn navolgers!" (1 Kor. 4,16).²⁹ De heilige Jozef zegt dit door zijn welsprekend zwijgen.

Geconfronteerd met het voorbeeld van zoveel mannelijke en vrouwelijke heiligen, vroeg de heilige Augustinus zich af: "Wat doen zij hebben kunnen doen, zou jij dat niet kunnen?". En zo kwam hij tot de laatste bekering, uitroepend: "Laat heb ik u bemind, o Schoonheid, zo oud en zo nieuw!"³⁰

Er rest ons niets anders dan de Heilige Jozef te smeken om de genade der genaden: onze

26 Vgl. Gen. 18,23-32.

27 Vgl. Ex. 17,8-13; 32,30-35.

28 Oecumenisch Concilie. Vaticanum II, Dogmatische constitutie. *Lumen Gentium*, 42.

29 Vgl. 1 Kor. 11,1; Fil. 3,17; 1 Thess. 1,6.

30 Belijdenissen, 8, 11, 27: PL 32,761; 10,27,38: PL 32,795.

bekering.

Tot hem richten wij ons gebed:

Wees gegroet, hoeder van de Verlosser,
en echtgenoot van de Maagd Maria.
Aan u heeft God zijn zoon toevertrouwd;
In u stelde Maria haar vertrouwen;
met u is Christus mens geworden.

O gezegende Jozef, toon u ook voor ons een vader
en leid ons op onze levensweg.
Verkrijg voor ons genade, barmhartigheid en moed,
en bescherm ons tegen alle kwaad. Amen.

Rome, in Sint Jan van Lateranen, 8 december, Plechtigheid van de Onbevleete Ontvangenis van
de Maagd Maria, in het jaar 2020, het achtste van mijn pontificaat.

Franciscus

*Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers
Eindredactie. A. Kruse, MA
Copyright: Liberia Editrice Vaticana/SRKK*